

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Preddiplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

ULOGA ODGOJITELJA I PERSPEKTIVA DJETETA U BUDUĆNOSTI

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Metodologija pedagoških istraživanja

Mentor: Doc.dr.sc. Snježana Dubovicki

Studentica: Leonora Repinac

Matični broj: 2953

Osijek, kolovoz 2018.

SAŽETAK

Pedagoški i odgojni odnos u prošlosti bio je određen apsolutnom nadmoći odraslih. Dijete nije bilo subjekt vlastitog razvoja, već objekt odrastanja stvorenog od strane odraslih. Ovakvo objektiviziranje djeteta trajalo je do 21. stoljeća, kada dijete postaje subjekt vlastitog razvoja s vlastitim pravima, potrebama, željama i potencijalima. Ovako djeca prestaju biti „vlasništvom roditelja“ i postaju punopravni partneri u kreiranju vlastitog odrastanja. Slika djeteta stoga se transformirala od povijesne slike djeteta kao pasivnog promatrača prema djetetu koje postaje aktivnim sudionikom i su-kreatorom svoje stvarnosti. S promjenom slike o djetetu nedvojbeno se mijenja i pozicija i uloga odgojitelja. Odgojitelji za budućnost trebaju posjedovati osobine kao kreativnost, empatičnost te visoku razinu prihvatanja i želje za učenjem kako bi se uspješno držali u korak s društvom koje se mijenja. Ciljevi ovog istraživanja bili su ispitati stajališta odgojitelja o promjenama koje nosi budućnost, te ispitati mišljenja o tome kako će se odnos odgojitelj-dijete mijenjati i kako će se kompetencije odgojitelja mijenjati u skladu s promjenama u društvu.

Ključne riječi: *dijete, djetinjstvo, promjene u društvu, odgojitelji, futurologija*

SUMMARY

The relation between the child and the teacher was defined by an absolute superiority of an adult. The child wasn't a subject of his own development. Rather it was an object of pre-made childhood. This kind of objectivising of a child was retained up until 21st century, when the child became a subject of its own development, with its own rights, needs, wishes and potentials. Thus, the child stops being the property of the parents and becomes partners in creating of their own development. The image of the child was transformed from the historical image of the child as a passive observer to the child who is an active participant and co-creator of his own reality. With this change comes another. A change in a position and role of the preschool teacher. Teachers for future needs to have traits like creativity, empathy and high level of acceptance and a will for constant learning just to keep in touch with the ever-changing society.

The goals of this research were to question views of the preschool educators about the changes that will inevitably come with the future, to create hypothetical conclusions about the ways the relation between the child and the teacher will change, and about the ways in which the competences of preschool educators will change with the changes inside the human society.

Keywords: *child, childhood, changes in society, preschool teachers, future*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJESNI PREGLED RAZVOJA ODGOJA.....	2
3. SUVREMENI POGLED NA DIJETE I DJETINJSTVO.....	3
4. PROZOR U BUDUĆNOST ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	6
5. ULOGA I POZICIJA ODGOJITELJA	8
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA.....	9
UZORAK ISTRAŽIVANJA.....	9
INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA	9
CILJEVI I ZADATCI ISTRAŽIVANJA.....	9
7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA	11
8. RASPRAVA	23
9. ZAKLJUČAK	25
10. LITERATURA	26
11. PRILOG	27

1. UVOD

Od predškolske ustanove danas se očekuju odgoj i obrazovanje djece za buduće školovanje i život unutar obiteljske i šire zajednice. Rad predškolskih odgojitelja u odgojno-obrazovnim ustanovama podrazumijeva široko polje djelovanja, od sudjelovanja u pripremi aktivnosti, realizacije odgojno-obrazovnog procesa, praćenja i vrednovanja aktivnosti, preko suradnje i rada s roditeljima i stručnim suradnicima. Zbog ovakvog proširenog polja djelovanja, nastaje sve veća potreba za napuštanjem tradicionalnih modela obrazovanja budućih predškolskih odgojitelja. Svi novi modeli obrazovanja upućuju na to da akademsko obrazovanje treba podrazumijevati stjecanje kompetencija za cjeloživotno učenje, oslanjajući se na kreativnost, inovaciju i autonomiju ličnosti. Temelji za ovakvu vrstu profesionalne kompetencije stječu se inicijalno tijekom visokoškolskog obrazovanja te se nastavljaju razvijati tijekom pripravničkog staža i odgojiteljske prakse. Odgojitelj novog doba trebao bi biti fleksibilan, jasnog i čistog izražavanja, kompetentan u znanjima i vještinama no spreman prihvaćati nova znanja i vještine. Također treba biti empatičan i spreman na suradnju s različitim profilima ljudi.

2. POVIJESNI PREGLED RAZVOJA ODGOJA

Dijete, načelno gledano, posjeduje potrebu za odgojem, što se shvaćalo već u prapovijesti. Zaninović (1988) govori o tome kako su već Sumerani, u trećem tisućljeću prije naše ere osnivali škole u kojima su djeca na pločama od vlažne gline pisala klinastim pismom. Ipak, institucionalizacija pedagoškog odgoja nije se dogodila sve do 19. stoljeća. Otada se djetinjstvo veže uz „zaštićene prostore“, tj. uz „pedagoške moratorijume“ – pod kojima se misli na „vremensko razdoblje u kojemu su djeca i mladi izdvojeni iz neposrednog sudjelovanja u životu odraslih i od zarađivanja za život, kako bi vrijeme provodili u igri i učenju. (Bašić, 23: 2011). Uvođenje pedagoškog moratorija bilo je određeno dvjema slikama o djetetu. Prva slika bila je ona *prosvjetiteljska*.

Pedagoški i odgojni odnos u prosvjetiteljskoj slici određen je apsolutnom nadmoći odraslih. Misao vodilja ovog viđenja je ona Kantova: „Dijete samo odgojem postaje čovjek“. U ovom shvaćanju ono je „ne-odraslo“ tj. „ne-kompetentno“, što ga čini otvorenim za nove oblike učenja, ali i manjkavim. Postojeća manjkavost prevladava se i nadilazi odgojem, za što su odgovorni pedagoško kompetentni pojedinci.

Odstupanje od prosvjetiteljske ideje donosi začetnik nove pedagoške misli – Jan Amos Komensky. Nova, romantična slika Komenskog obilježena je slikom djeteta kao prirodnog i stvaralačkog čovjeka. Djetinjstvo je ovdje shvaćeno kao vrijedna i cjelovita razvojna faza. Dijete ovakvog viđenja odstupa od nepotpunosti i manjkavosti i priznaje potrebu za rastom i razvojem u znanju i sposobnostima. Ova perspektiva vjeruje u djetetove stvaralačke potencijale i učenje ovdje znači aktivno sudjelovati i sučeljavati se sa svijetom u kojem djeca odrastaju. Moderna slika djeteta oslanja se na romantično shvaćanje djeteta. Dijete, pogotovo danas, postaje akter, subjekt i su-konstruktor vlastitog razvoja.

Ipak, na kritici naturalističke i romantične slike djeteta afirmiran je društveni zahtjev u obliku „prava djeteta“ na samosocijalizaciju i samoobrazovanje i na vlastito viđenje i suoblikovanje svijeta (Bašić, 2009).

Ipak, stava sam da su dijete i djetinjstvo u aspektu načelnih potreba za njegom i odgojem ostali nepromijenjeni kroz povijest. Paradigme odgoja i slika o djetetu mijenjaju se s napretkom društva, gdje se kroz odgoj i obrazovanje nastoje stvoriti pojedinci koji će biti kompetentni i uspješno nositi daljnji napredak društva.

3. SUVREMENI POGLED NA DIJETE I DJETINJSTVO

Zahvaljujući brojnim suvremenim istraživanjima usmjerenim na razvoj dječje emocionalne inteligencije danas se o djetetu može govoriti kao o subjektu vlastitog razvoja. Istraživanja na dvomjesečnim i osmomjesečnim bebama proveli su Lewis, Sullivan i Ramsay, dok su Moore, Cohn i Campbell proveli eksperiment navodeći roditelje na neuzvratanje dječjih emocionalnih izraza. Ova i još mnoga slična istraživanja dovela su do dominacije slike aktivnog djeteta, to jest pretpostavke da dijete smije posjedovati i izreći vlastite teorije, individualne strategije mišljenja, kao i vlastite zamisli o mogućim rješenjima postojećih problema. Znanost o pedagogiji odmiče se od idealnog djeteta, okreće se individualizmu i razlikama koje nužno nose različita spolna, socijalna i kulturna obilježja. Tako dijete u moderni postaje autonomno, a istodobno i ovisno, jer potrebuje odrasle kako bi dobilo upute o svijetu koji ga okružuje. Prema Maleš (2011) novo shvaćanje slike o djetetu nametnulo je nove paradigme djetinjstva koje se mogu sažeti u nekoliko temeljnih postavki:

- Dijete je osobnost već od rođenja i treba ga ozbiljno shvaćati i uvažavati
- Dijete nije objekt u odgojnom procesu već je socijalni subjekt koji u velikoj mjeri određuje svoj vlastiti život i razvoj
- Djetinjstvo je životno razdoblje koje ima svoje vrijednosti i svoju kulturu
- Djetinjstvo je proces socijalne konstrukcije, koji djeca i odrasli zajednički izgrađuju
- Djetinjstvo je proces koji se kontekstualizira uvijek u relaciji s određenim prostorom, vremenom i kulturom (sociokonstruktivizam) te varira s obzirom na različitost uvjeta i kulture u kojima se događa

Iz navedenoga se može iščitati da obrazovanje u moderni postaje kompleksan proces, koji gubi jednosmjernost i pravocrtnost. Dijete svoje potencijale donosi rođenjem, ali ih isto tako u interakciji s društvom i svijetom razvija i diferencira. Ipak, ne postoji opća i univerzalna priroda djeteta iz koje bi mogli zaključiti što je općenito djetetu potrebno za optimalan razvoj. Priroda djeteta ovako postaje sociološki fenomen – ona pokazuje ono što društvo u djetetovoj okolini smatra važnim. Kao što je već spomenuto, odgoj i obrazovanje najčešće su u recipročnom odnosu s promjenama u društvu. Jedna vrsta promjene s kojom se ljudsko društvo susreće zasigurno su demografske promjene – iseljavanje i useljavanje stanovništva izvan granica države. Ako u obzir uzmemo teritorij RH, prema Državnom zavodu za statistiku¹, napustilo ga je, od 2011 do 2016, 576,640 ljudi. Od 2016 do 2018 taj broj uvelike se povećao.

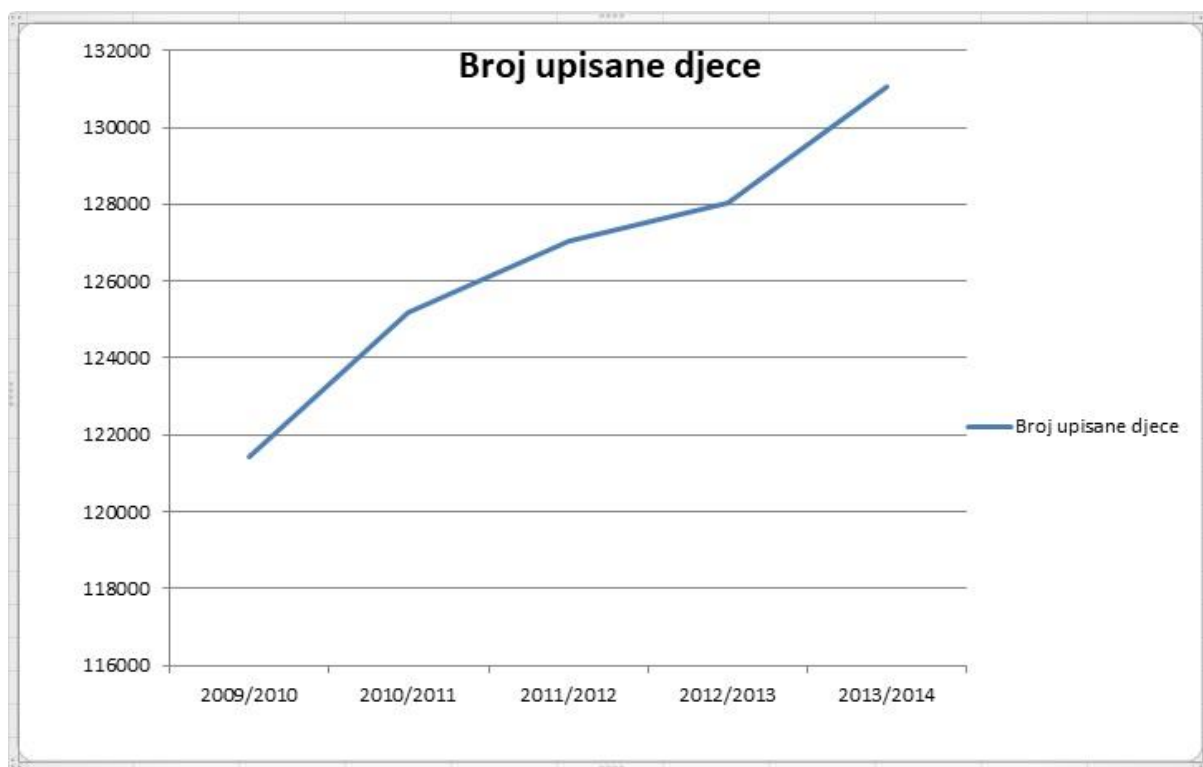
¹ <https://www.dzs.hr/>

Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	Ukupno odseljeni	Ukupno odseljeni	Ukupno odseljeni	Ukupno odseljeni	Ukupno odseljeni	Ukupno odseljeni
REPUBLIKA HRVATSKA	84.102	81.716	92.102	101.594	105.578	111.188

Slika 1 - Doseljeno i odseljeno stanovništvo

Očekivano bi bilo razmišljati, kako je provedeno istraživanje i pokazalo, da će se pojaviti mišljenje kako će broj djece upisane u dječje vrtiće padati ili ostati jednak, slijedeći pad u broju stanovništva. Ipak, podaci dobiveni od strane DZS-a, te obrađeni u Microsoft Excelu govore u prilog konstantnom porastu broja upisane djece. Tema nekih od sljedećih istraživanja mogla bi biti utvrditi razlog obrnutog reciprociteta između pada broja stanovnika i porasta broja upisane djece u DV.

Slika 2 - Grafikon: broj upisane djece u DV

Promjene u demografskoj slici društva nedvojbeno utječu na strukturu i način poslovanja odgojno-obrazovnih ustanova. Iseljavanje stanovništva, kako je prikazano, ne donosi smanjenje broja djece i eventualno „rasterećenje“ unutar odgojno-obrazovnih ustanova. Potaknuta ovakvim rezultatima, povećanju broja djece unatoč iseljavanju, mogu zaključiti kako je struktura obitelji nedvojbeno promijenjena. Iselili su prvenstveno mladi, radno sposobni muškarci čija je uloga uzdržavati obitelji. Majke, zauzete čuvanjem mlađe djece,

stariju djecu upisuju u dječje vrtiće kako bi tamo dobili adekvatnu skrb i njegu. Ovakav „raskol“ obitelji postavlja nove teškoće odgojiteljima. Kao što je u istraživanju navedeno, smatra se da će nagli nastanak jednoroditeljskih obitelji dovesti do promjene socio-emocionalnih stanja djece, gdje će ona biti emocionalno nestabilnija i sklonija tražiti pažnju od odraslih u svojoj blizini.

4. PROZOR U BUDUĆNOST ODGOJA I OBRAZOVANJA

U postmoderni je došlo do akcelerativnog i svestranog razvoja društva baziranog na znanstvenom i tehničko-tehnološkom planu. Broj intelektualnih radnika višestruko se povećao u odnosu na ostala zanimanja. Ipak, ako se u obzir uzme gledište o budućnosti odgoja i obrazovanja i budućnosti općenito, ono je mahom negativistički ustrojeno. Stevanović (2001), navodi neke od mnogih negativnih tendencija:

- ubrzani rast stanovništva kojeg ne prate odgovarajući životni standardi
- pojava mnogih neizlječivih bolesti
- povećanje broja siromašnog stanovništva
- formiranje manjeg sloja najbogatijeg i velikog sloja najsiromašnijeg stanovništva
- pojava gladi u bivšim kolonijalnim državama
- sve prisutniji mortalitet u siromašnim, a opadanje nataliteta u najrazvijenijim zemljama svijeta

Bratanić (1996), govoreći o budućnosti odgoja i obrazovanja navodi kako je stupanj razvoja društva u recipročnom odnosu s budućnosti odgoja i obrazovanja jer posjeduju međusobni utjecaj jedno na drugo. Herrera i Mandić o ovome govore:

„Naučno-tehnološki razvoj utjecao je i utjecat će na reformu i usavršavanje odgojne-obrazovne djelatnosti na svim nivoima s ciljem da ona osigura osposobljavanje mladih i odraslih za stvaralačko sučeljavanje s društvom naglih promjena... Glavne promjene idu u smjeru produžavanja školovanja, podizanja obrazovnog nivoa prosječnog građanina, demokratizacija sfere obrazovanja, vertikalnog i horizontalnog povezivanja svih stupnjeva obrazovanja, podizana opće i profesionalne kulture mladih i odraslih, poticanja kritičkog mišljenja i stvaralaštva učenja, povezivanje svijeta rada i svijeta obrazovanja, teorije i prakse, škole i života.“ (Herrera, Mandić, 1989: 243)

Vjerojatno slijedeći sadašnje stanje u društvu, suvremeni je odgoj upao u krizu. Kriza je također zahvatila ostale društvene segmente: politiku, ekonomiju i moral. Upravo obrazovanje predodređeno je za rješavanje mnogih napetosti koje nastaju u suvremenom svijetu. Efektivan način za prevazići sveobuhvatnu krizu svakako je *odgoj za budućnost* koji bi se trebao zasnivati na *holističkom* shvaćanju. Holistički (*holos – cjelina*) odgoj je, prema Bratanić (1996) složena pojava u kojoj proučavanje pojedinih dijelova ne smije gubiti iz vida cjelinu. Preobražaj odgoja i obrazovanja holističkim pristupom podrazumijeva čvrstu koherenciju ekosustava odgojno-obrazovnih ustanova i društva. Futurološki holizam u odgoju i obrazovanju, prema Stevanoviću (2001), ima sljedeće sastavnice:

- multikulturalizam, multietičnost i socijalne sposobnosti
- učenje istraživanjem i rješavanjem problema, eksperimentiranjem i sistemskim razmišljanjem
- razvijanje sposobnosti apstrakcije
- sposobnost kritičkog mišljenja i razvijenost kreativnih stavova

Mnogi znanstvenici su se, kako bi našli rješenje nagomilanih svjetskih problema, okrenuli preobrazbi odgoja i obrazovanja. Istraživanje usmjereno mijenjanju obrazovne prakse proveo je Suzić, 2010. godine. Njegovo istraživanje provedeno je na studentima i ispitivalo je mišljenje studenata o dvjema tvrdnjama:

- a) ubrzane promjene i suvremena stvarnost donose strah od budućnosti na koji nisu imuni ni studenti
- b) među studentima možemo prepoznati različite vrijednosne orijentacije u odnosu na prošlost, sadašnjost i budućnost.

Zaključno, ulazak u budućnost obrazovanja počinje s onim što već o njemu znamo. To je put koji je imao svoj početak, ima sadašnjost, ali njegov kraj vrijedan je razmatranja i stoga hipotetičan. Ipak, zainteresiranost za budućnost karakteristika je cjelokupne ljudske vrste. Budućnost je zahvaljujući svojoj neodređenosti oduvijek bila velika tajna.

5. ULOGA I POZICIJA ODGOJITELJA

Tradicionalno, uloga odgojitelja bila je prenošenje, implementacija ili operacionalizacija ideja predstavnika znanosti koji su generirali neke opće ostavke, pretpostavljajući da će ih praktičari biti u mogućnosti „preraditi“ i primijeniti u konkretnom odgojno-obrazovnom kontekstu (Šagud, 2011). Autorica nadalje navodi kako se odgojitelj **novog doba** treba okrenuti od prenošenja znanja ka stvaranju socijalnih i prirodnih uvjeta za djetetov samorazvoj. Dijete samoinicijativno kreće u upoznavanje, isprobavanje i razvijanje svojih mogućnosti. Odgojiteljev posao ohrabriti je i ponuditi vlastita iskustva koja će dijete povezati sa svijetom koji ga okružuje, to jest pružiti mu suglasnost u suživotu s fizičkim, socijalnim i kulturnim okruženjem. Uspješno stvorena suglasnost sa svijetom koji ga okružuje dovest će do razvitka zdravog samopouzdanja i kompetentnosti koja je nužna kako bi uspješno rješavali jednostavne i manje jednostavne probleme koji ga u životu očekuju. Odgojitelj koji na svoj profesionalni poziv gleda na ovakav način preuzima veliku odgovornost za konstrukciju uvjeta djetetova razvoja, koji podrazumijeva optimalno upoznavanje i razvijanje svojih mogućnosti, stvaranje pozitivne slike prema sebi, vršnjacima i svijetu koji ga okružuje. Dakako, ne može se stvoriti pozitivno i ohrabrujuće okružje ukoliko nisu poznate smjernice i zakonitosti ranog razvoja djeteta. Danas, uspješno obavljanje odgojiteljskog posla podrazumijeva poznavanje velikog broj različitih grana znanosti, počevši od psihologije, antropologije, sociologije i drugih.

„Roditelji i odgojitelji moraju biti višestruko senzibilizirani, informirani i educirani, odnosno da poznaju zakonitosti i obilježja dječjeg razvoja, te da u obavljanju svoje roditeljske i odgojiteljske uloge punu pozornost pridaju potrebama i sposobnostima svojeg djeteta, te da poznaju načine njihova zadovoljavanja i poticanja.“ (Milanović, 2000: 78)

Odgojiteljski posao u sadašnjosti mnogo je složeniji od onog u prošlosti, jer se roditeljima, koji probleme odgoja djeteta često dijele sa stručnim osobama, javljaju sve kompleksniji i složeniji problemi. Nadalje, osnovna orijentacija odgojitelja orijentacija je na dijete, i to u smislu „povjerenja u djecu da ona najbolje poznaju svoje potrebe, da su u stanju samostalno izabrati predmete učenja i (samo)odgovorno oblikovati proces učenja. (Bašić, 2009: 36).

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

U istraživanju je radi ostvarivanja što bolje objektivnosti korištena kombinacija kvalitativne i kvantitativne metodologije. Prema vrsti istraživanjima, ovo istraživanje pripada kvalitativnoj metodologiji. U odnosu na znanstvenu paradigmu, možemo reći da ovo istraživanje pripada onoj kritičke teorije.

Upitnik koji je proveden anonimno je i nitko nije bio prisiljen ispuniti ga.

UZORAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u 13 županija Republike Hrvatske i jednoj županiji u BiH. Najveći broj ispitanika bio je iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije, zatim iz Primorsko-goranske i Osječko-baranjske županije. Istraživanje je provedeno s 82 odgojiteljice koje imaju od 1 do 35 godina radnog staža. Istraživanje je bilo provedeno od 1. travnja 2018. do 31. svibnja 2018.

INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA

Mjerni instrument ovog istraživanja anketa je za istraživanje mišljenja o budućnosti odgojiteljske profesije u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama. Paradigma istraživanja je ona kritičke teorije, a istraživanje je kvalitativno.

U istraživanju je korišten upitnik koji sam za potrebe svog istraživanja napravila uz pomoć mentorice dr. sc. Snježane Dubovicki. Upitnik je načinjen pod imenom „Promišljanje o budućnosti odgojno-obrazovnog rada“. Upitnik na računalu (Google drive) sastoji od četiri pitanja općeg karaktera (godine staža, županije, odgojna skupina i dob), od 7 tvrdnji otvorenog i zatvorenog tipa te od Likertove skale (1-5) koja je stupanj slaganja ili neslaganja s tvrdnjama iz upitnika. Upitnik koji je bio proveden bez računala sadržavao je još jedno pitanje koje je ispitalo mišljenje o određenim tvrdnjama kroz prošlost, sadašnjost i budućnost. Upitnik je bio anonimno (**vidjeti prilog 1**).

CILJEVI I ZADATCI ISTRAŽIVANJA

Ispitivanju je bila svrha anketom ispitati poimanja i percepcije profesionalaca vezana uz fizički izgled vrtića, perspektivu odgojiteljske profesije kao i razinu odnosa odgojitelj-dijete i ispitati jesu li ta mišljenja okrenuta pozitivistički ili negativistički. Željelo se uvidjeti kakve stavove i uvjerenja imaju postojeći odgojitelji zaposleni u dječjim vrtićima duž RH. Upravo

je određenim pitanjima iz ankete cilj bio prodrijeti u srž poimanja budućnosti odgojno-obrazovne prakse od strane profesionalaca.

Iz navedenih ciljeva i zadataka istraživanja proizlaze sljedeća istraživačka pitanja:

1. Hoće li se promjene u društvu odraziti na buduće promjene u predškolskome odgoju?

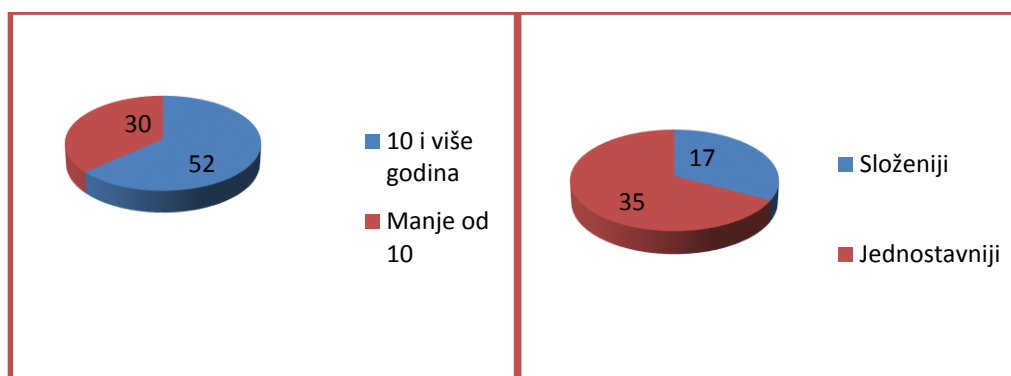
2. Kako će izgledati odnos odgojitelj-dijete u budućnosti?

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA

Kroz ovo istraživanje pokušalo se utvrditi kakvi su stavovi odgojitelja o pitanju budućnosti odgojno-obrazovne prakse.

Slika 3. prikazuje rezultate dobivene odgovorima na prvo pitanje – *Mislite li da je posao odgojitelja bio jednostavniji deset ili više godina ranije?* Od 82 ispitanika, čak 52 zadovoljava kategoriju 10 ili više godina staža što nas može navesti na pomisao kako većinu zaposlenih odgojitelja čini osoblje starije ili srednje životne dobi. Ipak, veći broj ispitanika bio bi potreban kako bi ova tvrdnja mogla postati statistički značajna. Od spomenuta 52 ispitanika, 35 tvrdi kako je posao odgojitelja bio znatno lakši desetljeće ranije. Neke od tema budućih istraživanja mogle bi biti utvrditi uzročnost ovakvih stavova. Subjektivno gledajući, odgovorima na ovo pitanje možemo odgovoriti na prvo istraživačko pitanje: *Hoće li se promjene u društvu odraziti na buduće promjene u predškolskome odgoju?*

Osjećaj kako je odgojiteljski posao bio teži ranije zasigurno je rezultat usporedbe sadašnjeg s prošlim stanjem u odgojno-obrazovnim ustanovama. Jedino ako se ovakav trend nastavi, može se zaključiti kako će odgojno-obrazovni rad u budućnosti biti složeniji od ovog sadašnjeg. No čak i ako se trend ne nastavi, sa sigurnošću možemo reći kako su društvene promjene u recipročnom odnosu s promjenama u predškolskome odgoju.

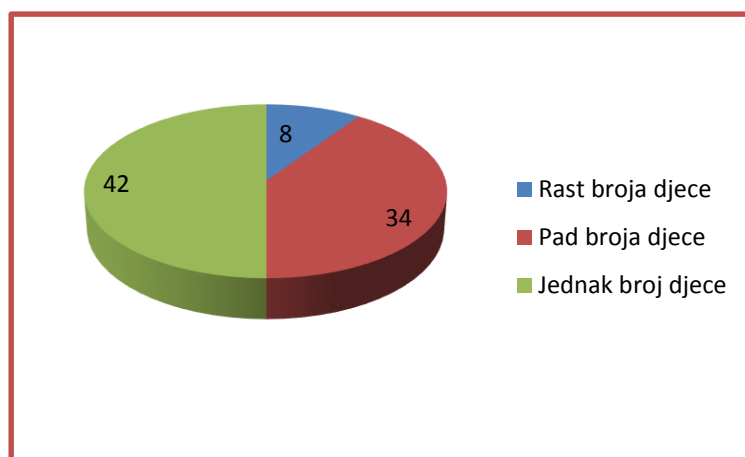

Slika 3 - Godine staža - Složeniji ili jednostavniji posao

Od 82 ispitanika, 52 ispitanika (63%), zadovoljava kategoriju „deset ili više godina radnog staža. Od 52 ispitanika, njih 35 (67%) smatra da je posao odgojitelja bio jednostavniji ranije.

Slika 4. prikazuje rezultate dobivene odgovorima na drugo pitanje: *S obzirom na iseljavanje mladog i radno sposobnog stanovništva u RH, mislite li da će broj djece u vrtićima rasti, padati ili ostati jednak?*

Možda bi logično bilo tvrditi, kao što su ispitanici odgovorili, kako će broj djece u dječjim vrtićima padati zajedno s brojem stanovnika određene države. Ipak, podaci dobiveni od strane Državnog zavoda za statistiku govore o kontinuiranom povećanju broja upisane djece. Ovo može biti uzrokovano iseljavanjem prvenstveno muškog dijela stanovništva koje tradicionalno ima ulogu uzdržavati obitelj. Obitelji s više djece sada upisuju stariju djecu u dječje vrtiće kako bi majkama olakšali novonastalu situaciju u kojoj one praktički postaju samohrani roditelji.

Slika 4 - Pad ili rast broja djece u DV

Na ovo pitanje tek 8 ispitanika odgovorilo je kako misle da će broj djece rasti. Kao što statistički podaci pokazuju, broj djece u dječjim vrtićima raste. Nadalje, 34 ispitanika smatra kako će broj djece u vrtićima padati. 42 ispitanika, što čini većinski postotak od 49%, odgovorilo je kako smatra da će broj djece u vrtićima ostati jednak.

Slika 5. prikazuje rezultate dobivene odgovorima na treće pitanje: *Zbog potrebe za poslom izvan granica RH, dolazi do razdvajanja obitelji i povećava se broj obitelji s jednim roditeljem. Što mislite, kako će se to odraziti na odnos djeteta prema odgojitelju i obrnuto?*

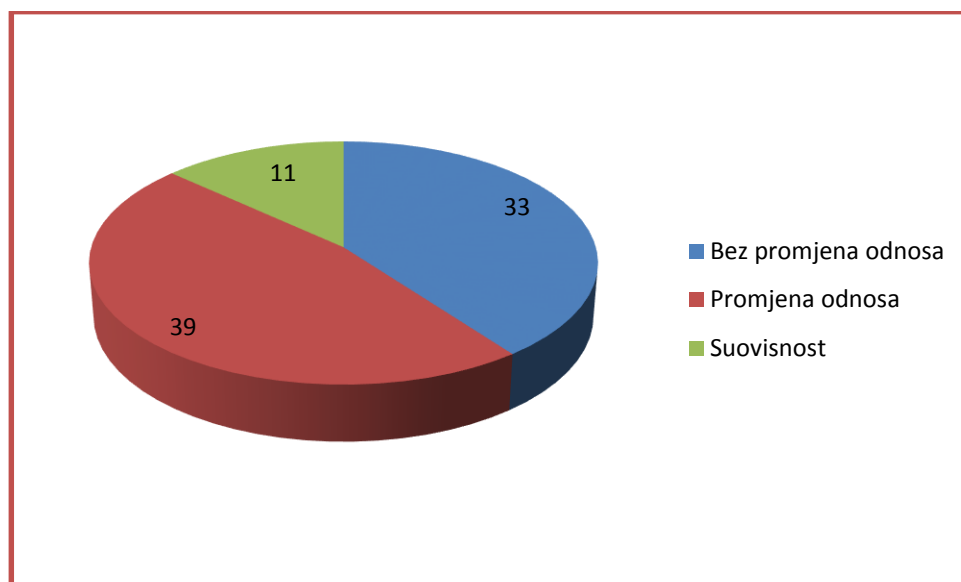
Većina odgojitelja koji su danas zaposleni u dječjim vrtićima bili su zaposleni i početkom ekonomske krize koja je državu zadesila 2008. godine. Većina njih imala je priliku raditi s djecom razdvojenih roditelja. Iz rezultata je vidljivo da većina ispitanika smatra kako će se odnos odgojitelja i djeteta neminovno promijeniti posljedično promjeni demografske slike društva, što ujedno i odgovara na prvo istraživačko pitanje koje govori o recipročnosti

promjena u društvu i budućih promjena u predškolskome odgoju. Ove promjene negativno su okarakterizirane i govore o porastu socio-emocionalnih teškoća u djece te o dodatnim teškoćama u polju suradnje roditelja i odgojitelja. Ipak, moj odgovor išao bi u prilog međusobnoj suovisnosti ovog problema s više faktora, kao na primjer fleksibilnosti odgojitelja, njegovoj stručnosti i vrsti djetetova temperamenta. Smatram da bi eventualno poboljšanje uvjeta posla odgojiteljica zasigurno dovelo do porasta spremnosti osoblja da se s ovakvim poteškoćama nose.

Nadalje, odgovori koji govore u prilog promjene odnosa mogu se klasificirati na dvije velike skupine. Spomenuto, to su: promjena **socio-emocionalne slike djeteta** te promjena u vidu **suradnje roditelja i odgojitelja**. Izjave ispitanika koje se nalaze u prvom stupcu tablice mogu nam odgovoriti na drugo istraživačko pitanje: „*Kako će izgledati odnos odgojitelj-dijete u budućnosti?*“

Socio-emocionalna slika djeteta	Suradnja roditelja i odgojitelja
<i>Emocionalno osjetljivija, nesamostalna djeca. Od odgojitelja će se očekivati potpuna tolerancija na svako dječje ponašanje s obzirom na činjenicu da ga odgaja jedan roditelj koji se u toj situaciji treba snaći.</i>	<i>Bit će potrebna veća suradnja roditelja koji je ostao i odgojitelja u svrhu podrške djeteta. Doći će do porasta problema vezanih uz suradnju roditelja i odgojitelja.</i>
<i>Djeca će težiti da nađu zamjenu za odsutnog roditelja. Imat će emocionalne i socijalne poteškoće.</i>	<i>Ovisi o međusobnom odnosu i partnerstvu roditelja i odgojitelja.</i>
<i>Djeca će češće imati krize, tražit će veću pažnju odgojitelja i doći će do porasta negativnih ponašanja.</i>	<i>Roditelji će imati više poštovanja i bolju suradnju s odgojno-obrazovnim djelatnicima.</i>
<i>Promjene će se vidjeti u emocionalnoj nestabilnosti djece! Nastat će opće nezadovoljstvo.</i>	

Slika 5 - Promjena odnosa odgojitelj - dijete

Na ovo pitanje, 33 ispitanika govore u prilog tome kako se spomenuti problem neće odraziti na odnos djeteta i odgojitelja. 39 ispitanika govori o tome kako će se odnos neminovno promijeniti. 11 ispitanika govori o međusobnoj su-ovisnosti ovog problema s mnogim drugim faktorima.

Kako će pomicanje gornje dobne granice za odlazak u mirovinu utjecati na obavljanje odgojiteljskog posla?

Zanimljivi, ali u globalu ne iznenađujući odgovori na ovo pitanje svi su okrenuti izrazito negativistički. Ipak, odgovore možemo klasificirati u četiri podskupine. Podskupine su stavljene u tablicu radi veće preglednosti i lakšeg snalaženja.

KATEGORIJA	f	%	OPIS
Fizičke i psihičke teškoće	33	48%	<p><i>Negativno. Stariji odgojitelji s adekvatnim fizičkim sposobnostima morat će pratiti psihofizičke karakteristike djece.</i></p> <p><i>Mislim da je to katastrofalno, da se osmisli zakon bez imalo razmišljanja. Posao odgojitelja je izuzetno zahtjevan i neophodno je da onaj tko radi s djecom ima brze, odmjerene reakcije svakog trenutka i da je psihički i fizički spreman na sve moguće scenarije.“</i></p>

Smanjenje kvalitete rada	21	31%	<p><i>Lošija kvaliteta usluge – zbog izrabljenosti, tj. izrađenosti odgojitelja.</i></p> <p><i>Posao neće biti obavljen. Vrtići će postati „čuvališta.</i></p> <p><i>Loše. Zar uistinu osoba sa 65 godina može obavljati posao odgojitelja korektno i profesionalno?</i></p>
Smanjenje dobrobiti djece	4	6%	<p><i>Smatram da eksponencijalno s godinama raste opasnost po sigurnost djece. Sve je više bolovanja odgojitelja – loše emocionalno po djecu.</i></p> <p><i>Bit će teško. To je posao koji je vrlo odgovoran i odgojitelji trebaju uvijek biti spremni priskočiti djetetu u pomoć i pripaziti ga.</i></p>
Porast nezadovoljstva	4	6%	<p><i>Frustrirani roditelji i odgojitelji. Postojat će nemogućnost adekvatne skrbi u toj dobi.</i></p> <p><i>Odgojitelji su već sad opterećeni tako da će doći do velikih nezadovoljstava.</i></p>

Dodatni odgovori s kojima sam se susrela govorili su o potrebi uvođenja beneficiranog radnog staža, narušavanju statusa odgojiteljske profesije i nemogućnosti zapošljavanja mladih odgojiteljica na neodređeno radno vrijeme.

Napišite Vaše mišljenje o sljedećim područjima (s lijeve strane) u odnosu na promatrane promjene u određenom vremenu (prošlost, sadašnjost, budućnost).

Odgovori su obrađeni s obzirom na odabrana područja kroz prošlost, sadašnjost i budućnost.

Prvo područje odnosilo se na **suradnju s roditeljima**. Većina odgovora što se tiče prošlosti odnosila su se na veće poštivanje odgojitelja od strane roditelja. Što se tiče sadašnjosti odgovori su uglavnom negativistički i ističu mane roditeljskih ponašanja. Odgovori o budućnosti podijeljeni su u mišljenjima da će suradnja s roditeljima dobiti tehnološku dozu. Odgovor koji bi potvrdio ovakvo mišljenje glasio je: „*Suradnja s roditeljima provodit će se preko interneta.*“ Odgovori koji se pojavljuju svi govore o povećanoj zahtjevnosti roditelja prema odgojiteljima. I ovo može govoriti u prilog spomenutoj recipročnosti promjene stanja u društvu sa stanjem u odgoju i obrazovanju.

	PROŠLOST	SADAŠNJOST	BUDUĆNOST
Suradnja s roditeljima	<i>Roditelji su u prošlosti pokazivali veći interes za suradnju.</i>	<i>U sadašnjosti je roditelje potrebno dodatno motivirati na suradnju.</i>	<i>Mislim da će u budućnosti trebati još više truda odgojitelja za motivaciju roditelja.</i>
	<i>Roditelji su više poštivali odgojitelje.</i>	<i>Roditelji su ponekad veći problem od djece.</i>	<i>Suradnja s roditeljima provodit će se preko interneta.</i>

Dodatno smanjenje ugleda odgojitelja i gubitak autoriteta unutar skupine i među roditeljima ono je od čega ispitanici strahuju. Upravo tim pojavama možemo svjedočiti i danas. Raste broj napada roditelja i djece, prvenstveno na učitelje, no i na odgojitelje. Zbog spomenute društvene i ekonomske krize, idealno djetinjstvo i jezgra obitelji raspada se, što posljedično dovodi do loših obiteljskih odnosa i pojave slabe privrženosti između skrbnika i djece. Upravo ti loši odnosi jedni su od najranijih uzroka pojave agresivnosti kod djece predškolske dobi.

Drugo područje odnosilo se na **očekivanja roditelja od odgojno-obrazovne ustanove**. Većina odgovora što se tiču prošlosti odnosili su se na količinu očekivanja. Svi odgovori upućuju na mišljenje kako su očekivanja roditelja u prošlosti bila znatno smanjena. Što se tiče mišljenja o budućnosti postoji stav o visokim ili vrlo visokim očekivanjima od strane roditelja.

	PROŠLOST	SADAŠNJOST	BUDUĆNOST
Očekivanja roditelja od odgojno-obrazovne ustanove	<i>Roditelji su prije imali manja očekivanja od ustanove.</i>	<i>Danas roditelji misle da ustanova može napraviti sve što oni žele.</i>	<i>Roditelji će imati veća očekivanja.</i>
	<i>Realna očekivanja.</i>	<i>Visoka očekivanja, no ne od strane svih roditelja, samo pojedinih.</i>	<i>Uglavnom visoka očekivanja.</i>

Većina mladih roditelja i dalje, u promijenjenoj društvenoj situaciji, nastoje svojoj djeci pružiti najadekvatniju skrb i njegu. Mediji i društvene mreže pred njih stavljaju slike idealnih obitelji. Roditelji, poraženi svojom nestručnošću i pod pritiskom medija, prepuštaju stvaranje „idealnog djeteta“ kompetentnim stručnjacima – kriveći ih također za svaki djetetov neuspjeh. Naravno, ovo ne mogu generalizirati, ali smatram da će broj ovakvih slučajeva rasti.

Treće područje odnosilo se na **područja dječjih interesa**. Ovdje je zanimljivo naglasiti kako se svi ispitanici slažu kako će dječjeg interesa uvijek biti, tj. kako će djeca uvijek biti radoznala. Vidljiv je jedino stav o pomaku dječjih interesa koji će se dogoditi usporedno s porastom tehnologije. U prošlosti su ispitanici smatrali kako su igra i boravak na otvorenom dominirali područjima dječjih interesa. Tek s porastom tehnologije u nedavnoj budućnosti smatraju da se dogodio pomak dječjih interesa prema tehnologiji i sve bližoj virtualnosti. Ovi odgovori mogu govoriti u prilog promjeni odnosa odgojitelj-dijete. Ove promjene dogodit će se prvenstveno na komunikacijskom planu, no ogledat će se i u potrebi fleksibilnosti odgojitelja kako bi se uspješno prilagodio novonastalim područjima dječjih interesa.

	PROŠLOST	SADAŠNJOST	BUDUĆNOST
Područja dječjih interesa	<i>Igra, istraživanje, boravak na zraku, modeliranje.</i>	<i>Igra, još više istraživanja, apstraktne teme, digitalni mediji.</i>	<i>Digitalni mediji</i>
	<i>Djeca pokazuju interese za sva područja, uglavnom</i>	<i>Interesi za sva područja.</i>	<i>Ovisit će o tome što se od poticaja djeci nudi, ali djeca uvijek ostaju djeca.</i>

Promatranjem djece u dječjim vrtićima i u bližoj okolini uočila sam beskrajnu ljubav prema igri i boravku na otvorenom. Ukoliko im se tehnologija ne predstavi, djeca pokazuju želju za igrom i ljubav prema životu svojstvenu samo njima. Kako bi ovo sačuvali, tehnologiju u dječjim vrtićima treba koristiti u edukativne svrhe i u ograničenim količinama. Povoljnim smatram pokušaje nekih dječjih vrtića u naglašavanju potreba vraćanju starim običajima ručnog rada, rada u vrtu i slično.

Četvrto područje odnosi se na **radne navike djece**. U ovom području postoji gotovo jednoglasno mišljenje – radne navike djece u prošlosti bile su razvijenije i naglašavale su samostalnost i odgovornost djece koja je danas sve manje zastupljena.

	PROŠLOST	SADAŠNJOST	BUDUĆNOST
Radne navike djece	<i>Radno-praktične radne navike.</i>	<i>Malo radnih navika</i>	<i>Uopće ih neće biti.</i>
	<i>Dobro razvijene životno-praktične radne vještine</i>	<i>Slabije radne navike – naglasak je više na teoretskim znanjima.</i>	<i>Nadam se da će djeca imati razvijene radne navike.</i>

Smatram da djeca koja nemaju usvojene radne navike nisu imala prilike usvojiti ih od svojih roditelja ili skrbnika. Brz način života, olakšavanje kućanskih poslova tehnologijom i ubrzana komunikacija trebali su služiti kako bi ljudima uštedjeli vrijeme i olakšali življenje. No događa se upravo suprotno. U prezauzetosti svojim interesima i mogućom karijerom, sve više roditelja zaboravlja na temeljnu djetetovu potrebu – onu za pažnjom i ljubavlju.

Posljednja kategorija odnosila se na mišljenjima o **zdravlju djece**. Mišljenja o prošlosti uglavnom se temelje na stavu kako je zdravlje djece u prošlosti bilo čvršće. Dječje bolesti bile su češće, ali djeca su ih lakše podnosila. Danas, u sadašnjosti, uočavamo stav o porastu broja dječjih bolesti i djece s teškoćama u razvoju. U budućnosti može se uočiti stav o tome kako će nove bolesti nastajati, a djeca će ih zbog izmijenjenih uvjeta života sve teže podnositi.

Broj oboljele djece od bolesti kao što su *celijakija*, *maligne bolesti* ili *dijabetes tipa 1* u konstantnom su porastu u posljednja dva desetljeća. Osim spomenutih bolesti, sve je veći broj djece s različitim oblicima neurorazvojnih bolesti. Tu se u prvom redu misli na ADHD i poremećaje iz autističnog spektra. Etiologija spomenutih bolesti i poremećaja uglavnom je nepoznata, ali izloženost nekim virusima, štetnim tvarima tijekom trudnoće i stres majke često su okidači ovakvih stanja. Smatram da će u budućnosti broj ovakvih okidača rasti, te će posljedično rasti i broj oboljele djece i djece s posebnim potrebama.

	PROŠLOST	SADAŠNJOST	BUDUĆNOST
Zdravlje djeteta (alergije, učestalost dječjih bolesti)	<i>Manje alergija i navedenih bolesti.</i>	<i>Učestalost i povećani rizik od bolesti zbog ne cijepljenja.</i>	<i>Preosjetljivost</i>
	<i>Rijetko</i>	<i>Učestalost alergija, djece s poteškoćama</i>	<i>Nastat će nove bolesti.</i>

U nekoliko rečenica opišite dječji vrtić budućnosti (100 godina unaprijed.)

KATEGORIJA	f	%	OPIS
Porast tehnologije i informatizacija vrtića (roboti, kamere, live stream)	29	35%	<p><i>Tehnologija će zavladatai svime. Bit će manje odgojitelja, posao će biti lakši, jer će roboti raditi brojne stvari umjesto njih.</i></p> <p><i>Djeca su zatvorena u jednoj prostoriji gdje se sve nadzire monitorima, roditelji sve vide pomoću tehnologije, odgojitelji su stvar prošlosti.</i></p>
Aдекватnost prostora i broja djece, poštovanje DPS-a	20	25%	<p><i>Nadam se da će to biti divne, vesele zajednice gdje će se učiti kroz igru na najbolji način, gdje će se učiti ono što je najvažnije da bi ta djeca odrasla u sretne ljude. Gdje će se kroz igru učiti toleranciji, prihvaćanju, bogatstvu svijeta koji imamo, ljepoti različitih tradicija, naroda i gdje će djeca uživati u druženju i igri. To svakako ne bi smjele biti ogromne grupe i odgojitelji bi trebali biti cijenjeni i voljeni prijatelji u igri.</i></p> <p><i>U vrtićima postoji njegovatelj koji je zadužen za poslove njege djece (previjanje, pomoć u presvlačenju). Odgojitelj je osoba koja je prvenstveno zadužena za promatranje dječjih interesa, potreba i mogućnosti. Zajedničke refleksije cjelokupnog kolektiva, akcijska istraživanja su neprestana i kontinuirana. Na vodećim pozicijama sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odgojitelji su, a ne pedagozi, psiholozi i sl. Grupe nisu djeljive na jaslčke i vrtičke nego mješovite od 0 do 7 godina. Broj djece u grupi ne prelazi 15.</i></p>
Smanjenje poštovanja prema odgojiteljima i odgojiteljskoj profesiji	16	20%	<p><i>Vrtić po mjeri djeteta, ali ne onakav kakav postoji danas, nego mislim da će u budućnosti odrasli, a uglavnom roditelji djeci još više davati za pravo da odlučuju o važnim stvarima, više nego danas, iako oni kao djeca ne mogu znati što je za njih uvijek najbolje.</i></p>

Iz iščitanih komentara može se zaključiti kako postoji negativan stav prema porastu tehnologije. Ljudi koji su s današnjom tehnologijom upoznati vidno zaziru od „znanstveno-fantastične“ tehnologije koju danas možemo vidjeti u filmovima. Ipak, osobno smatram tehnologiju korisnim alatom za učenje te ukoliko se njome dobro gospodari, može postati izuzetno koristan saveznik u odgoju novih generacija.

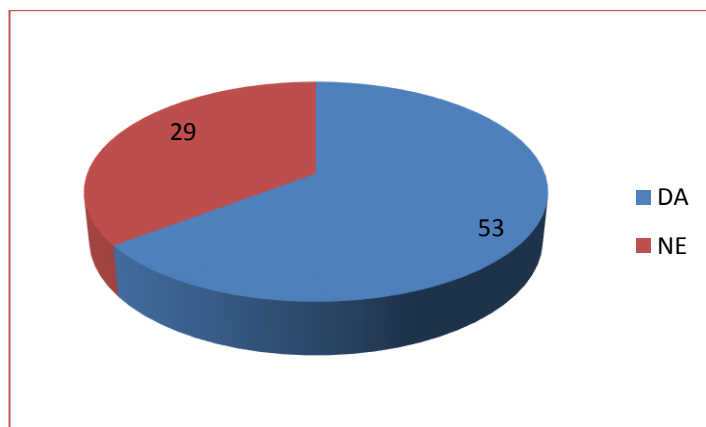
Daljnji odgovori govore u prilog budućoj promjeni odnosa na relaciji odgojitelj-dijete i odgojitelj-roditelj (u negativnom smjeru). Ipak, velik broj odgovora usmjeren je pozitivistički i govori o nadi o svjetlijoj budućnosti u kojoj bi odgojitelji svoj radni staž provodili u poticajnom, bogatom okruženju koji poštuje odgojitelja i dijete.

Zaključno, neki od odgovora govore u prilog tome kako misle da vrtića *neće biti*, te da će se djeca vratiti obiteljskom okruženju i odrastanju po mjeri djeteta.

Smatrate li da visoka tehnologija (tableti, računala, pametni telefoni, pametni roboti) trebaju imati svoje mjesto unutar dječjeg vrtića?

Djecu bi se od najranije dobi trebalo zaštititi od štetnog utjecaja tehnologije i masovnih medija, tako da im se ona pruža „*umjereno, ograničeno vremenom, kontrolirano te korišteno isključivo u edukacijske svrhe*“. Kako bi djecu pripremili za život, što je jedan od ciljeva odgojno-obrazovnog rada, tehnologiju treba gledati kao nešto neizbježno, ali korisno ako se koristi na djeci primjeren način. Ovaj način podrazumijeva dobro promišljen vremenski i fizički nadzor koji je kvalitetno pedagoški osmišljen i opravdan. Ovaj zadatak svakako nije jednostavan, no s dodatnim porastom tehnologije postat će neizbježan. I ovaj odgovor potvrdno odgovara u pogledu promjena u društvu na promjene na odgojno-obrazovnom planu.

Ipak, neki od odgovora govorili su u prilog nekorištenju tehnologije.

Slika 6 – Visoka tehnologija - DA - NE

Od 82 ispitanika, na pitanje smatraju li da visoka tehnologija ima svoje mjesto unutar DV, odgovori se mogu podijeliti u dvije kategorije: odgovor NE dala su 29 ispitanika, dok su odgovor DA dala 53 ispitanika.

U sljedećem pitanju procijenite tvrdnju koja je navedena lijevo u tablici sa svojim stupnjem slaganja koji se nalazi desno u tablici (1-5):

1 – u potpunosti se ne slažem,

2 – djelomično se ne slažem

3 – niti se slažem niti se ne slažem

4 – djelomično se slažem

5 – u potpunosti se slažem

S prvom tvrdnjom Likertove skale: *Predviđene aktivnosti mijenjat će se s porastom tehnologije* 2 ispitanika odgovorilo je kako se **u potpunosti ne slaže**. 11 ispitanika odgovorilo je kako se **djelomično ne slaže**. 16 ispitanika odgovorilo je kako se **niti slaže niti ne slaže**. Najviše ispitanika, njih 39 (48%), odgovorilo je kako se **djelomično slaže** s izloženom tvrdnjom. 16 ispitanika odgovorilo je kako se **u potpunosti slaže**.

S drugom tvrdnjom: *Društvene promjene prethodit će promjenama u odgojno-obrazovnom radu* 9 ispitanika odgovorilo je kako se **u potpunosti ne slaže**. 4 ispitanika odgovorilo je kako se **djelomično ne slaže**. 10 ispitanika, odgovorilo je kako se **niti slaže niti ne slaže**. Najviše ispitanika ponovno je odgovorilo kako se **djelomično slaže**, i to njih 33 (40%). Manji broj ispitanika odgovorilo je kako se **u potpunosti slaže**.

Na treću tvrdnju *Dječja nepoželjna ponašanja bit će u porastu*, tek 5 ispitanika smatra kako se **u potpunosti ne slaže** s izloženom tvrdnjom. Drugih 5 ispitanika tvrdi kako se **djelomično ne slaže**. 12 ispitanika neutralnog je stajališta, to jest **niti se slaže niti se ne slaže**. Nešto veći broj ispitanika, 21 **djelomično se slaže**, dok ostatak, 40 (49%) ispitanika odgovorilo je kako se **u potpunosti slaže**.

Na četvrtu tvrdnju *Doći će do velikih promjena u interesima djece*, 33 ispitanika (40%) odgovorilo je kako se **djelomično slaže**. Na petu tvrdnju *Porast će potreba za individualnim radom*, 40 ispitanika (49%) odgovorilo je kako se **u potpunosti slaže**.

Na posljednju tvrdnju: *Promjene koje donosi budućnost odrazit će se na školovanje budućih odgojitelja* 37 ispitanika (45%) odgovorilo je kako se **u potpunosti slaže**.

Prema vašem mišljenju, navedite glavne razlike između „djeteta sadašnjosti“ i „djeteta budućnosti.“

POGLED IZ SADAŠNJOSTI U BUDUĆNOST

Dijete sadašnjosti, po ispitanicima, krasi imenice poput radoznalosti, kompetentnosti, znatiželje i zdravlja. Ono postaje, ukorak s vremenom, upućeno u tehnologiju no ne postaje njen rob. I dalje uživa u slobodnoj igri, no ona se odvija uz pregršt strukturiranih igračaka što dovodi do smanjenja razine kreativnosti koju su odgojitelji prepoznali.

Odgovor jednog ispitanika, koji sam izdvojila, govori o tome kako su „djeca sadašnjosti izgubljena u prevelikoj ponudi poticaja koji ih okružuju što dovodi do zbunjenosti i pojave nepoželjnih ponašanja. Također, djeca su prečesto zaštićena od strane odraslih što ne dovodi do samostalnosti i razvoja samopouzdanja“.

Ipak, djeca sadašnjosti još uvijek su djeca **igre**.

Djeca budućnosti, s druge strane, postaju djeca **tehnologije**.

Djeca budućnosti zahtijevat će veći angažman i poticaje kako bi razvila svoj pun potencijal, uključivala se u igru ili predviđene aktivnosti. Moguć je usporen razvoj grube motorike zbog tehnički naprednih ali statičnih igračaka. U domeni zdravlja djece budućnosti ispitanici govore o sve lošijem vidu te o sveopćoj zdravstvenoj preosjetljivosti. Zbog manjka kretanja i promjena u načinu prehrane u vrtiću i kod kuće porast će broj pretile djece. Zbog sve prisutnijih negativnih okolinskih faktora tijekom trudnoća majki, porast će broj djece s posebnim potrebama. Zbog razloga koji nisu navedeni, ispitanici također smatraju da će porasti i broj depresivnih stanja, vidljivih već u dječjoj dobi. U domeni socijalnih ponašanja smatraju kako će porasti potreba za pažnjom. Porast će i broj obitelji s jednim djetetom, gdje ono neće moći odrastati u prirodnom obiteljskom okruženju koje sadrži više djece različite dobi. Ovo će dovesti do posljedičnog smanjenja empatije i porasta broja introvertirane djece. Također, zbog nedostatka vremena i mogućeg porasta financijske stabilnosti obitelji, moguć je porast broja djece odgajane permissivnim stilom odgoja, koji povlači negativne obrasce ponašanja. Poslovi koji će pružati financijsku stabilnost zahtijevat će potpun angažman odraslih, što neće ostaviti puno vremena za emocionalnu skrb i brigu za dijete. Stoga će djeca budućnosti biti prepuštena **institucijama**. Institucije će se novonastaloj situaciji nastojati prilagoditi stvarajući i prilagođavajući kurikulum vrtića individualnim potrebama svakog djeteta. Od odgojitelja će se tražiti fleksibilnost i kreativnost, jer će djeca budućnosti tražiti čestu i brzu promjenu **prostorno-materijalnog** konteksta, jer će kod ovakve djece brzo dolaziti do prezasićenosti i dosade. Kreativna ponašanja gotovo će u potpunosti nestati.

8. RASPRAVA

Važnost ovog istraživanja očituje se u osvješćivanju trenutnog stanja odgojno-obrazovne prakse kako bi dobili uvid u tendencije i smjer budućeg razvoja odgojne teorije i prakse. Ukoliko ih osvijestimo, negativne tendencije koje nosi budućnost, na malom planu možemo promijeniti u vlastitoj odgojnoj praksi. Također, ukoliko osvijestimo ono što je pozitivno, možemo raditi na njegovanju tih aspekata u pedagoškom radu i životu dječjeg vrtića. Kao što je spomenuto, uspješni preobražaj odgoja i obrazovanja podrazumijeva koherenciju ekosustava odgojno-obrazovnih ustanova i društva.

Svaki odgojitelj trebao bi biti odgojitelj za budućnost. Svako društvo posjeduje vlastitu kulturu koja pokušava odgojiti „korisne“ pojedince. No, neke univerzalne vrijednosti stavljene su pred svakog budućeg odgojitelja. Kreativnost, empatija, kompetentnost i spremnost na učenje samo su neki od važnih karakteristika dobrog odgojitelja. Odgojitelj za budućnost preuzima veliku odgovornost za konstrukciju optimalnih uvjeta djetetova razvoja. On treba brisati granice društvenih normi te odgajati pojedince u duhu multikulturalnosti, etičnosti i otvorenosti za nova saznanja, kulture i načine života. Odgoj kritičkog mišljenja, slobode govora i prihvaćanja stavova drugačijih od naših trebao bi postati ljudska svakodnevnica. Kako bi ovakav odgojitelj bio „odgojen“, cijela društvena sredina trebala bi odisati prihvaćanjem marginaliziranih i drugačijih. U ovom utopijskom uređenju, svatko bi imao priliku živjeti u skladu s onim što misli i razmišlja. Ipak, u akademskom obrazovanju budućih odgojitelja veći se naglasak stavlja na kognitivni i akademski aspekt.

Gotovo svi ispitanici koji su odgovorili kako „nemaju predodžbu“ ili pitanja o budućnosti smatraju „nerealnim“ imali su preko 20 godina radnog staža. Ovakvu neizvjesnost možemo pripisati dugom radnom stažu i starijoj životnoj dobi. Ispitanici s manje radnog staža i životne dobi mahom su pisali o informatizaciji i negativnim aspektima koje donosi budućnost. Ipak, neki su pisali i o pozitivnim stranama budućnosti. To su prvenstveno poštivanje DPS-a, adekvatnost u broju djece, prostoru i beneficiranom radnom stažu.

Odgovori koji su postavljeni doveli su do zaključka kako će se promjene u društvu odraziti na buduće promjene u predškolskome odgoju, i to na način da će odgojitelji morati biti fleksibilni i fluentnom držati odgojno-obrazovnu praksu i **fizički** prostor dječjeg vrtića kako bi udovoljili individualnim potrebama svakog djeteta koje se mijenjaju kako dijete odrasta i u skladu s promjenama u njegovoj bližoj okolini. Odnos odgojitelj-dijete dobit će novu razinu. Dijete će sad, bez obzira na uvjetnu nekompetentnost, postati partner odgojitelju u kreiranju svoje pedagoške stvarnosti. Posao budućeg odgojitelja slušati je dijete, stvarati pedagošku praksu, ali i biti oprezan kako bi dijete odrastalo na siguran način.

Ono od čega osobno strahujem manjak je fleksibilnosti i volje za promjenom. Kroz pedagošku praksu susrela sam se s odgojiteljicama većinski starije životne dobi koje nisu pokazale spremnost iz korijena promijeniti svoj način rada. Zbog korjenite demografske promjene koja je započela posljedično ekonomskoj krizi, slika idealne obitelji (otac, majka, dvoje djece) zamijenjena je jednoroditeljskim obiteljima. Roditelj koji ostaje treba se snaći u novonastaloj situaciji što ponekad ne ostavlja vrijeme za ispunjavanje djetetovih potreba. Ispunjavanje ovih potreba ostavljeno je institucijama, koje se trude održavati suradnju s roditeljima i odgovoriti na brzorastuće potrebe djeteta.

9. ZAKLJUČAK

Zaključno s rezultatima istraživanja koje je provedeno, može se uvidjeti specifičan strah i neizvjesnost od budućnosti. Kako bi mijenjali odgojno-obrazovnu praksu, trebamo upoznati prošlost i razumjeti sadašnjost. Tek kad su nam oni poznati, možemo projicirati moguće stanje budućnosti.

Odgovori ispitanika na postavljena pitanja u globalu nisu iznenađujući. Kao što su i prijašnja istraživanja o budućnosti odgojno-obrazovne prakse pokazala, i u ovom postoji stanovit negativizam u odgovorima. Strah od budućnosti za sobom može povući stagnaciju odgojno-obrazovne prakse na mikro-razini. Neki od odgovora ispitanika potaknuli su me na razmišljanje o budućim temama istraživanja. Zanimljivo bi bilo istražiti tendencije rasta ili pada kreativnosti kod predškolske djece, kao i napraviti istraživanje o nastanku mogućih novih dječjih bolesti. Ovakvo istraživanje zahtijevalo bi suradnju više struka kao što su pedagogija, psihologija i medicina. Prednosti ovakvog istraživanja jednostavnost su i pristupačnost ispitanicima, dok bi za veći statistički značaj i sigurnije rezultate dobro bilo istraživanje provesti na većem broju ispitanika.

10. LITERATURA

Babić N., Irović, S. (2004). *Trideset godina obrazovanja predškolskih odgojitelja u Osijeku*. Osijek: Visoka učiteljska škola.

Dubovicki, S. (2017): *Futurološke metode istraživanja*, U: Opić, S., Bognar, B. and Ratković, S. (Ur.) *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja*. (203-221). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Hansen, Kirsten A. (2004). *Kurikulum za vrtiće: razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

Herrera, A., Mandić, P. (1989). *Obrazovanje za XXI. stoljeće*. Sarajevo, Beograd: Svjetlost i Zavod za udžbenike.

Kunstek, M. (1991). *Bitne odrednice koncepcije razvoja predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj*. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja. 40, 2; 153-156..

Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Zavod za pedagogiju.

Mlinarević, V. (2004). *Vrtićno okruženje usmjereno na dijete*. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja. 50, 11(1); 112-122.

Munjiza, E. (2009), *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*. Osijek: Filozofski fakultet.

Nussbaum, M., (2012). *Ne profitu; zašto demokracija treba humanistiku*. Zagreb: AGM.

Petrović-Sočo, B. (1992). *Predškolski pedagog u svjetlu nove strategije spoznavanja i mijenjanja pedagoške prakse*. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja. 41, 5; 461-465.

Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću - organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor.

Stevanović, M. (2001). *Odgoj u futurološkom holizmu*. Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu. 142, 4; 437-445.

Vrcelj, S., Mušanović, M. (2001). *Prema pedagoškoj futurologiji: (škola budućnosti)*. Rijeka: Hrvatski pedagoško-književni zbor: Grafrade.

Zaninović, M. (1988). *Opća povijest pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.

11. PRILOG

PROMIŠLJANJE O BUDUĆNOSTI ODGOJNO OBRAZOVNOG RADA

(upitnik)

U cilju izrade završnog rada i uvida u percepciju Vas kao odgojitelja profesionalaca o pitanju budućnosti i kvalitete odgojno-obrazovnog rada. Vaše nam je mišljenje važno, te vas stoga molimo da odvojite malo vremena i iskreno odgovorite na pitanja. Anketa je anonimna.

Unaprijed zahvaljujemo i srdačno Vas pozdravljamo!

Godine staža: _____ (napišite na crtu)

Županija i mjesto u kojemu radite:

Županija: _____ Mjesto: _____

Odgojna skupina i broj djece: _____, _____;

Dob: _____ (napišite na crtu)

1. (Pitanje za odgojitelje s više od deset godina radnog staža). Ostali neka pođu na sljedeće pitanje.

Mislite li da je posao odgojitelja bio jednostavniji deset ili više godina ranije? (zaokruži samo jedan odgovor)

- a) da
- b) ne
- c) ostao je jednak

2. S obzirom na iseljavanje mladog i radno sposobnog stanovništva u RH, mislite li da će broj djece u vrtićima: (zaokruži samo jedan odgovor)

- a) rasti
- b) padati
- c) ostati jednak

3. Zbog potrebe za poslom izvan granica RH, dolazi do razdvajanja obitelji i povećava se broj obitelji s jednim roditeljem. Što mislite, kako će se to odraziti na odnos djeteta prema odgojitelju i obrnuto?

---

4. Kako će pomicanje gornje dobne granice za odlazak u mirovinu utjecati na obavljanje odgojiteljskog posla?

---

5. Napišite Vaše mišljenje o sljedećim područjima (s lijeve strane) u odnosu na promatrane promjene u određenom vremenu (prošlost, sadašnjost, budućnost)

	Prošlost	Sadašnjost	Budućnost (100 godina unaprijed)
Suradnja s roditeljima			
Očekivanja roditelja od odgojno-obrazovne ustanove			
Područja dječjih interesa			
Radne navike djece			
Zdravlje djeteta (alergije, učestalost dječjih bolesti)			

6. U nekoliko rečenica opišite ili nacrtajte dječji vrtić budućnosti (100 godina unaprijed).
